

A FELNŐTT KÖTŐDÉS MÉRÉSE: A KÖTŐDÉSI STÍLUS KÉRDŐÍV (ASQ-H) MAGYAR VÁLTOZATA

HÁMORI Eszter¹

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Fejlődés- és Klinikai Gyermeklélektan Tanszék
hamori.eszter@btk.ppke.hu

DANKHÁZINÉ HAJTMAN Edit

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Személyiség- és Klinikai Pszichológia Tanszék
hajtmian.edit@btk.ppke.hu

HORVÁTH-SZABÓ Katalin

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Pszichológia Tanszék

MARTOS Tamás²

Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Szegedi Tudományegyetem,
Pszichológiai Intézet
tamas.martos@psy.u-szeged.hu

KÉZDY Anikó

Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Pszichológia Tanszék
kezdy.aniko@sapientia.hu

URBÁN Szabolcs

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Személyiség- és Klinikai Pszichológia Tanszék
urban.szabolcs@btk.ppke.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A felnőtt kötődés romantikus kapcsolatokban játszott szerepének vizsgálatára számos kérdőíves eljárás terjedt el az elmúlt három évtizedben. Az ASQ (Feeney et al., 1994) azért érdemel kiemelt figyelmet, mert más kérdőívekkel ellentétben nem a párkapcsolatokat, hanem a személy számára általában fontos kapcsolatokat helyezi fókuszba, így olyan személyeknél is alkalmazható, akiknek nem volt még párkapcsolata. A kérdőív világszerte nagy karriert futott be, ám pszichometriai sajátosságait nem vizsgálták az életkor és

¹ A tanulmány létrejöttét az OTKA F68374 sz. (vezető kutató: Hámori Eszter) és az OTKA PD 105685 sz. (vezető kutató: Martos Tamás) pályázatai támogatták.

a párkapcsolati tapasztalatok tükrében. Jelen tanulmányban életkor és párkapcsolati tapasztalatok szempontjából reprezentatív magyar mintán ($n = 1172$) elemeztük a kérdőív pszichometriai jellemzőit. *Módszer:* A faktorstruktúrát tétel szintű feltáró faktoranalízissel (EFA) és skálaszintű főkomponens-analízissel (PCA) vizsgáltuk. A konvergencia és a diszkriminatív validitást a H-PBI, az ECR és a YSK kérdőívvel ellenőriztük. Varianciaanalízissel vizsgáltuk a nem, az életkor és a párkapcsolati tapasztalat hatását a skálaátlagokra. *Eredmények:* Az ASQ magyar változatában (ASQ-H) a kérdőív eredeti faktoraitól részben eltérést kaptunk. A *Függés, függetlenség* és az *Önérvényesítés* skálák a *Kötődés* fődimenziójától elkülönültek. A kérdőív mindkét változata megfelelő megbízhatósággal és érvényességgel rendelkezett. A *Biztonság a kapcsolatokban* kivételével valamennyi skála szenzitív volt a nemi, párkapcsolati és/vagy az életkori hatásra. *Következtetések:* Az ASQ mindkét változata alkalmas a felnőtt kötődés vizsgálatára. Ugyanakkor az ASQ-H skáláinak megbízhatósága magasabb, ami alátámasztja, hogy az életkori sajátosságokat és a párkapcsolati tapasztalatokat egyaránt figyelembe kell venni a felnőtt kötődés mintázatait alakító látens dimenziók vizsgálatakor.

Kulcsszavak: Kötődés Stílus Kérdőíve ASQ, magyar változat ASQ-H, faktorstruktúra, nem, életkor és párkapcsolati tapasztalat szerepe.

BEVEZETÉS

Bowlby (1969) a kötődéseméletet eredetileg a csecsemő és gondozója közötti biológiai alapú, önálló motivációs háttérű viselkedés és érzelmi kötelék magyarázatára dolgozta ki. Vallotta, hogy a kötődés és annak reprezentációja, a belső munkamodell a felnőttkori kapcsolatokban is fontos szerepet játszik, csak működése és jellege lesz összetettebb az életút során, az újabb fejlődési szakaszok kihívásai és az egyre bővülő kapcsolati tapasztalatok miatt. A munkamodell egyénre jellemző struktúrája és dinamikus működés-módja stabilan fennmarad az életkorral, emellett rugalmasan szolgálja az adaptációt (Bowlby, 1988/2009). A belső munkamodell koncepciója és Ainsworth (Ainsworth et al., 1978) kötődési tipológiája alapjaiban határozták meg az 1980-as évektől induló felnőtt-kötődéskutatások irányait és a kötődést mérő eljárások kidolgozását.

A felnőtt kötődés kérdőíves vizsgálatai

A felnőtt kötődés mérésének első kérdőíves módszerét a szociálpszichológus szerzőpár, Hazan és Shaver (1987) dolgozta ki a serdülőkori kötődés romantikus kapcsolatokban játszott szerepének vizsgálatára. Háromkategóriás kényszerválasztásos kérdőívükben az Ainsworth által megfigyelt csecsemőkori kötődési viselkedés három típusával analóg leírásokat fogalmaztak meg, amelyek szerintük leginkább jellemezhetők a serdülő- és felnőttkori párkapcsolati kötődés tipikus viselkedéseit, attitűdjeit és érzelmeit (1. táblázat). Személyeiknek ki kellett választaniuk a partnerkapcsolatukra leginkább igaznak vélt leírást.

A háromkategóriás modellt több olyan kényszerválasztásos kérdőív is követte, amelyben más szerzők igyekeztek részletesebb megfogalmazásokat adni az egyes kötődési kategóriákról, hogy azok megbízhatóságát növeljék. A legismertebb ezek közül Bartholomew és Horowitz (1991) négykategóriás

1. táblázat. Példák Hazan és Shaver (1987) háromkategóriás kérdőívében megfogalmazott leírásokra.

Biztonságos	Elkerülő	Szorongó-ambivalens
„Könnyen kerülök közel másához, és nem esik nehezemre, hogy függjek tőle, vagy ő függjön tőlem... Nem tartok attól, hogy elutasíthatnak, vagy túl közel kerülnek hozzám.”	„Kényelmetlenül érzem magam, ha közel kerülök másokhoz... Nehéz megbíznom másokban...”	„Aggódok, hogy a partnerem nem szeret, vagy nem akarja, hogy velem maradjak... Vágyom rá, hogy teljesen összeolvadjak valakivel, és néha ez a vágyam másokat megrémít...”

(A leírások jelen táblázatban nem kimerítőek. Teljes leírások forrása: Hazan és Shaver, 1987, 519.)

kérdőíve, amelyben a szerzők a *Biztonságos* és a *Szorongó-Ambivalens* típusokat megtartották, de az *Elkerülő* kötődést két altípusra választották szét, az *Elutasító*ra és a *Félelmetlire*.

A kényszerválasztásos kérdőívek felvétele egyszerű volt, mégsem váltották be a hozzájuk fűzött reményt. Az egyes kötődési típusokra adott leírások részletezettségük ellenére sem tudták megragadni a kötődési viselkedés egyénre jellemző komplexitását, így az önbesorolások jelentős százaléka megbízhatatlan lett más eljárásokkal való összevetéskor (Feeney és Noller, 1996; Fraley és Shaver, 2000). A módszerből adódó probléma feloldására Bartholomew és Horowitz (1991) vezették be először a Likert-típusú skálázást, mely lehetővé tette, hogy az adott kötődési típusra jellemző viselkedéseket, attitűdöket és érzelmeket árnyaltabban értékeljék a személyek.

Ez a fordulópont indította be a több tételből álló kérdőívek kialakítását és a kötődési típusokat meghatározó látens faktorok, azaz dimenziók keresését. Ilyen mérőeszköz volt például Brennan, Clark és Shaver (1998) Közvetlen Kapcsolatok Élménye kérdőíve, az ECR (magyar adaptációja: Nagy, 2005), a Griffin és Bartholomew-féle (1994) Kapcsolati Stílus Kérdőív, az RSQ (magyar adaptációja: Csóka et al., 2007), Collins és Read (1990) Felnőtt Kötődési Skálája, az AAS, és

a Feeney, Noller és Hanrahan (1994) által kidolgozott Kötődési Stílus Kérdőíve, az ASQ is. Ezek a kérdőívek hasonlítottak abban, hogy a kötődési biztonságra, az elkerülésre és az ambivalenciára többfajta, változatos állítást fogalmaztak meg. A tételek egy része a kérdőívekben azonos volt, mivel többségük Hazan és Shaver kényszerválasztásos kérdőívéből vette át a mondatokat. Tartalmuk kisebb-nagyobb mértékben eltérő is volt, attól függően, hogy az adott szerzők milyen elméleti koncepciót emeltek még be kérdőívük tételeinek megfogalmazásába. Ennek a növekvő változatosságnak volt köszönhető, hogy az egyes kérdőívekben egymástól sok esetben eltérő faktor- és skálastruktúrát kaptak. Így például az ECR rövid változatában két fő faktor, a *Szorongás* és az *Elkerülés*, míg Collins és Read kérdőívében három dimenzió, a *Függőség*, a *Szorongás* és *Közelség* bizonyult jól értelmezhető skálastruktúrának (Brennan et al., 1998).

A kötődést meghatározó látens dimenziók keresése kiemelkedő módszertani kérdés lett a kérdőíves vizsgálatok e szakaszában. Brennan és munkatársai (1998) a kezdődő konceptuális zűrzavar tisztázására elsőként dolgozták fel a 90-es évek végén az addig rendelkezésre álló összes többdimenziós kötődés kérdőív tételeit. A több mint 300 tétel végzett főkomponens-analízissel két fő faktort azonosítottak: a *Szorongást* és az

2. táblázat. Az ASQ háttérben álló személyiségelméleti koncepciók

	Pozitív modell önmagáról	Negatív modell önmagáról
Pozitív modell a másikról	Önbecsülés Intimitás és biztonság Bizalom Egészséges függőség	Túlzott függőség Szociális szorongás Magányosság élménye Önbizalomhiány
Negatív modell a másikról	Bizalomhiány Intimitás kerülése Függetlenség Önállóság túlzott hangsúlyozása Teljesítménymotiváció szemben a kapcsolatokkal	Alacsony önbecsülés Bizalomhiány Szociális szorongás Kapcsolatra és intimitásra vágyás Elismerés iránti szükséglet Magányosság Harag és ellenségeskedés

Táblázat forrása: Feeney és munkatársai, 1994, 133.

Elkerülést. A Szorongáshoz a partner elutasításától való félelemre, az *Elkerüléshez* a közelség, intimitás és függőség elutasítására vonatkozó tételek csoportosultak minden egyes kérdőívben. A két dimenzió klaszteranalízissel létrehozott kombinációi megbízhatóbban sorolták be a személyeket egy-egy kötődési kategóriába, mint a kényszerválasztásos kérdőívek (a téma részletesebb kifejtését lásd Hámori et al., 2016 tanulmányát jelen lapszámban).

A Kötődési Stílus Kérdőíve (ASQ)

A kérdőíves eljárások fejlődésének ebben a szakaszában született meg a Kötődési Stílus Kérdőíve (Attachment Style Questionnaire, ASQ, Feeney et al., 1994). Mivel az összes korábbi mérőeszköz kizárólag partnerkapcsolatokra vonatkozó tételeket tartalmazott, ezért a szerzők olyan kérdőívet szerettek volna, amely romantikus kapcsolati tapasztalatokkal nem, vagy alig rendelkező fiatalok kötődését is mérni tudja. Másik céljuk volt, hogy komplex elméleti háttérrel nyugvó mérőeszközt hozzanak létre, mely tartalmazza azokat a személyiségjellemzőket is, amelyek közvetve kapcsolatban állhatnak a kötődéssel (2. táblázat).

Ellentétben más dimenzionális mérőeszközökkel, a 65 tételből álló első készletnek csak kisebb része származott korábbi kötődés kérdőívekből. Többségüket kifejezetten az ASQ számára fogalmazták meg. 470 19–21 éves ausztrál egyetemi hallgató adatainak elemzésével szűkítették le 40 tételre a készletet, majd feltáró faktoranalízissel 5 skálát definiáltak: *A Kapcsolat mint másodlagos tényező a teljesítménnyel szemben* (Relationship as Secondary to Achievement, RS, 7 tétel), *Elismerés iránti szükséglet* (Need for Approval, NA, 7 tétel), *Közelség kellemetlen megélése* (Discomfort with Closeness, DC, 10 tétel), *Túlzott foglalkozás a kapcsolatokkal* (Preoccupation with Relationships, PR, 8 tétel), és *Biztonság a kapcsolatokban* (Confidence in Relations, CR, 8 tétel). A kitöltők hatfokú skálán értékelték, mennyiben érzik magukra nézve igaznak az adott állításokat. A skálák jó megbízhatósági és érvényességi mutatókkal rendelkeztek és az öt faktor skálaátlagáival végzett klaszteranalízis a Bartholomew-féle 4 fő kötődési típust különítette el (részletesebben lásd Hámori et al., 2016 tanulmányát jelen lapszámban).

Későbbi kutatások az ASQ-val

A kérdőív megszületését követően világszerte nagy karriert futott be. Számos kutatás alkalmazta serdülőknél és fiatal felnőtteknél a kötődési stílus és a személyiség összefüggéseinek, valamint a klinikai zavarok sajátosságainak vizsgálatához (Hámori, 2015). Az európai és amerikai vizsgálatok jó része megerősítette, az ázsiai felmérések viszont megkérdőjelezték az ASQ érvényességét és megbízhatóságát (Ng et al., 2005). A legjelentősebb eltérések az európai és amerikai versus ázsiai vizsgálatok között voltak az egyes skálák egymáshoz való viszonyában és Cronbach-alfa mutatóiban. Normatív adatokat még a nagy elemszámú vizsgálatok sem írtak le, és nemi, valamint életkori különbségeket is csak elvétve néztek az ASQ-val. A csekély számú rendelkezésre álló vizsgálatban a férfiak általában magasabb értékeket értek el az *Elkerülés*hez tartozó skálákon, míg a nők a *Szorongáshoz* sorolódókban, bár az eredmények nem voltak konzisztensek az egyes tanulmányok között (Karantzas et al., 2010). Életkori különbségeket egyedül Karantzas és munkatársai (2010) közöltek: a serdülők nagyobb kapcsolati szorongásról és alacsonyabb biztonságról számoltak be a felnőttekhez képest. Ez ellentmondott a korábbi feltevéseknek, mely szerint nemklinikai mintákon a *Biztonság* értéke életkortól függetlenül magas övezetbe tartozik.

Egyetlen kutatásban sem merült fel azonban a kérdés, hogy a kapcsolati tapasztalatok befolyásolhatják-e, és ha igen, miképpen, az ASQ pszichometriai jellemzőit. Ez azért érdekes, mert az ASQ-t kifejezetten a párkapcsolati tapasztalatokkal még nem rendelkező fiatalok kötődési jellemzőinek mérésére dolgozták ki, ezzel szemben a későbbi kutatások túlnyomó része a felnőtt, feltehetően kapcsolati tapasztalatokkal már változatosan ren-

delkező korosztálynál és klinikai mintákon alkalmazta a kérdőívet (Hámori, 2015).

CÉLKITŰZÉS ÉS HIPOTÉZISEK

Az ASQ-val kapott ellentmondásos eredmények alapján azt a célt tűztük ki, hogy életkor és párkapcsolati tapasztalat hosszúsága szempontjából reprezentatív magyar mintán vizsgáljuk meg a kérdőív pszichometriai jellemzőit, a Feeney és munkatársai (1994) által eredetileg alkalmazott statisztikai eljárásokkal.

Megbízhatóság és érvényesség

1. Feltevésünk szerint az ASQ a magyar minta esetében is megbízhatóan és érvényesen méri a kötődés dimenzióit.
2. Ugyanakkor a kérdőív pszichometriai jellemzőit, ezen belül is megbízhatósági mutatóit jelentősen befolyásolhatja az életkor és/vagy a párkapcsolati tapasztalat hossza.

Faktorszerkezet

A Feeney és munkatársai által eredetileg alkalmazott tételszintű feltáró faktorelemzést egyetlen vizsgálat sem végezte el a saját adatain. Holott sok esetben ez informatívabb lehet, mint a struktúra illeszkedését mérő mutatók (CFA, megerősítő faktoranalízis), vagy a skálaszintű feltáró faktorelemzés (PCA, főkomponens-analízis) kizárólagos alkalmazása (Karantzas et al., 2010; McGrath, 2014). Tekintettel arra, hogy kutatásunk kiinduló kérdése egy lehetséges új faktorstruktúra feltárása és nem a korábbi faktorstruktúra megerősítése volt, ezért jelen vizsgálatban a tételszintű feltáró faktorelemzés elvégzése mellett döntöttünk.

3. Várakozásunk szerint a párkapcsolati tapasztalatok szempontjából reprezentatív

mintán végzett tételszintű feltáró faktor-elemzés az ASQ eredeti faktorstruktúrájától némileg eltérő szerkezetet eredményezhet. 4. Más kötődés kérdőívvel végzett vizsgálatok mutattak rá, hogy bizonyos tételcsoportok a kötődési rendszertől elkülönülő, ún. kilógó faktorokat képezhetnek, melyek szerepe nem tisztázott a kötődési rendszeren belül (Bäkström és Holmes, 2001; Collins, 1996). Mivel az ASQ összeállításakor a szerzők több olyan tételt is bevontak, ami más személyiségelméleti koncepcióból származik (*2. táblázat*), ezért azt várjuk, hogy az ASQ-ban is létrejöhetnek olyan dimenziók, amelyek a kötődési rendszertől részben, vagy egészben függetlenek lehetnek.

Az életkor és párkapcsolati tapasztalat szerepe a kötődést meghatározó dimenziókban

5. Feltételezzük, hogy az egyes skálák normatív értékeit három tényező befolyásolhatja: az adott fejlődési szakasz kihívásai (életkori hatás) és/vagy a párkapcsolati tapasztalatok hossza (párkapcsolati hatás), valamint a nemi hovatartozás. Jól értelmezhető különbségeket várunk az egyes skálákban a nemek, életkori övezetek és a párkapcsolati tapasztalatok függvényében.

ELJÁRÁS ÉS MÓDSZEREK

Az ASQ magyar adaptálására Horváth-Szabó és munkatársai 2005-ben kérték és kapták meg az engedélyt a szerzőktől. A kérdőívet két független angol szakos személy fordította magyarrá, majd az egyeztetett változatot

ismét két független személy fordította magyarról angolra. Az eredeti angol verzióval való nagyfokú egyezés miatt az egyeztetett változatot tartottuk meg.

Résztevők

Az adatgyűjtés két fázisban zajlott. Az elővizsgálati szakaszban 493 fő (157 férfi, 336 nő) töltötte ki a kérdőívet.³ Ezt az adatbázist használtuk fel az előzetes elemzésekhez: az ASQ eredeti faktorstruktúrájának vizsgálatához és az ASQ magyar változata kialakításához. Az elővizsgálatba bevont minta nemi, életkori és párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti jellemzőit a *3. táblázat* tartalmazza.

Fontosnak tartottuk, hogy az életkori övezetek ne önkényesek legyenek. Ezért azokat Erikson (Erikson és Erikson, 1998) elméletére alapoztuk, aki eltérő életcélokkal és fejlődési feladatokkal jellemezte az egyes szakaszokat. A párkapcsolati tapasztalat időtartama szerinti felosztáskor Horváth-Szabó (2007) elképzelését követtük, aki rámutatott, hogy a kapcsolatok fejlődésében fontos állomások különíthetők el, melyek jól tükrözik az egyes szakaszok egymásra épülő céljait a kapcsolati tapasztalatok és a családdá szerveződés útján. A *3. táblázatban* látható, hogy az életkori szakaszba tartozás és a párkapcsolati tapasztalat hossza nincsenek mindig átfedésben. Így például a középiskolások és az egyetemisták/ fiatal felnőttek közelítőleg fele még nem rendelkezett párkapcsolattal, de több mint 50%-ának már volt két évnél rövidebb, illetve ennél hosszabb kapcsolati tapasztalata. A felnőttek (26–41 év) 5,8%-ának szintén nem volt még kapcsolata, vagy csak rövid távú, 25,2%-uknak 7–15 évnyi, és csak 69%-uknak volt hosszabb kapcsolati tapasztalat.

³ Az adatgyűjtés az első szerző F68374 sz. OTKA kutatásának részeként zajlott 2008–2010-ben, pszichológushallgatók bevonásával és a kutatásetikai szabályok betartásával.

3. táblázat. Az elővizsgálatba bevont minta leíró jellemzői

Életkori övezetek	Párkapcsolati tapasztalat időtartama															Összelem-szám
	Nem volt még párkapcsolata			2 évnél rövidebb			2–7 évnyi			7–15 évnyi			15 évnél hosszabb			
	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	
Középiskolás (< 19 év)	6	15	21	3	16	19		1	1							41
Egyetemista/ fiatal felnőtt (19–25 év)	17	55	72	23	37	60	4	15	19							151
Felnőtt (26–41 év)	2	5	7	1	10	11	11	40	51	27	60	87	21	34	55	211
Középkorú (42–60 év)							1	1	1	7	9	16	31	32	63	80
Időskorú (> 60 év)													4	6	10	10
Összesen (n)	25	75	100	27	63	90	15	67	72	34	69	103	56	72	128	493
Életkor (min, max)	17–34			17–37			17–45			26–58			32–85			17–85
Átlag	20,82			21,82			29,56			36,17			44,77			31,7
Szórás	3,1			3,83			6,27			5,67			9,27			11,42

talata. A középkorúak túlnyomó többsége, valamint az időskorúak 15 évnél hosszabb párkapcsolati tapasztalattal bírtak.

A második vizsgálati szakaszban további 679 személy töltötte ki a kérdőívet. Így az előzetes elemzéshez használt adatokkal összevonva összesen 1172 főből álló, életkor és a párkapcsolati tapasztalat hosszúsága szempontjából reprezentatív mintán végeztük el a validitásvizsgálatokat és a normatív számításokat. A minta leíró adatait a 4. táblázat tartalmazza.

A konvergens és diszkriminatív validitásvizsgálatához a *Szülői Bánásmód Kérdőíve magyar változatának* (H-PBI, Tóth és Gervai, 1999) anyai verzióját 926 fő, apai verzióját 487 fő, a *Közvetlen Kapcsolatok Élményei Kérdőívet* (ECR, magyar adaptációja: Nagy, 2005) 248 fő és a *Young-féle Séma Kérdőívet* (YSK, magyar változata: Unoka et al., 2004)

100 fő töltötte ki. Mindhárom kérdőív a kötődési kapcsolatok különféle aspektusait méri.

Statisztikai eljárások

A Feeney és munkatársai (1994) által használt módszerekhez hasonlóan a faktorstruktúra elemzéséhez mi is tételszintű feltáró faktoranalízist (EFA) végeztünk, maximum likelihood módszerrel, varimax forgatással. A faktorok belső konzisztencia értékeit a Cronbach- α mutatóval mértük. A faktorok egymáshoz való viszonyát korrelációs vizsgálatokkal és skálaszintű főkomponens-analízissel (PCA) vizsgáltuk. A konvergens és a diszkriminatív validitást a H-PBI, az ECR és a YSK kérdőívekkel való korrelációkkal elemeztük, a Pearson-féle korrelációs együttható alkalmazásával. Az adatokat az SPSS 20.0 statisztikai programcsomaggal dolgoztuk fel.

4. táblázat. A teljes minta leíró adatai

Életkori övezetek	Párkapcsolati tapasztalat időtartama															Összelem-szám	
	Nem volt még kapcsolata			2 évnél rövidebb			2–7 évnyi			7–15 évnyi			15 évnél hosszabb				Nincs adat
	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz	Férfi	Nő	Össz		
Középkiskolás (< 19 év)	15	45	60	12	26	38		6								163	267
Egyetemista/fiatal felnőtt (19–25 év)	61	136	197	63	160	223	20	125	145		3	3				21	589
Felnőtt (26–41 év)	3	5	8	2	10	12	12	44	56	28	65	93	22	34	56		225
Középkorú (42–60 év)								1	1	7	9	16	31	33	64		81
Időskorú (> 60 év)													4	6	10		10
Összesen	79	186	265	77	196	273	32	176	208	35	77	112	57	73	130	184	1172
Életkor	14–34			17–37			17–47			24–58			32–85				14–85
Átlag	20,62			21,3			24,43			35,6			44,72				24,93
Szórás	2,6			2,72			5,65			5,88			9,21				9,68

EREDMÉNYEK

Az ASQ skálaértékei és megbízhatósági mutatói az eredeti skálastruktúra szerint

Az 5. táblázat az ASQ eredeti skáláira kiszámolt magyar skálaátlagokat és Cronbach- α értékeket tartalmazza, Feeney és munkatársai

(1994) és más nemzetközi vizsgálatok adataival való összehasonlításban. A magyar mintára kiszámoltuk a párkapcsolati tapasztalattal még nem rendelkező fiatalok alcsoportjára (100 fő) vonatkozó értékeket is, hogy a Feeney és munkatársai által megcélzott fiatal felnőtt csoporthoz hasonló paraméterekkel rendelkező mintát külön is vizsgáljuk.

5. táblázat. Az ASQ eredeti skáláinak átlag-, szórás- és Cronbach- α értékei nemzetközi összehasonlításban

	Biztonság (CR)			Közelség kellemetlen megélése (DC)			Elismerés iránti szükséglet (NA)			Túlzott foglalkozás a kapcsolatokkal (PR)			A kapcsolat mint másodlagos tényező (RS)		
	Átlag	Szórás	Cronbach- α	Átlag	Szórás	Cronbach- α	Átlag	Szórás	Cronbach- α	Átlag	Szórás	Cronbach- α	Átlag	Szórás	Cronbach- α
Ausztrál (n = 470) *			0,80			0,84			0,79			0,76			0,76
Biztonságos (n = ?)	36,40			29,17			21,68			26,52			14,84		
Elkerülő (n = ?)	32,81			37,98			23,35			26,78			17,61		
Ambivalens (n = ?)	31,71			35,56			26,38			33,44			16,12		
Magyar (n = 493)	33,63	5,80	0,70	32,70	7,39	0,73	20,89	5,35	0,65	28,00	6,60	0,74	16,72	5,47	0,71
Magyar: nem volt még párkapcsolata (n = 100)	32,98	6,72	0,79	32,78	7,80	0,74	22,06	5,16	0,60	30,29	6,23	0,70	16,50	5,95	0,70
Olasz egészséges (n = 605)**	32,25	5,74	0,69	37,95	7,12	0,68	20,85	5,99	0,69	28,81	6,08	0,64	16,71	5,96	0,73
Olasz klinikai (n = 487)	27,42	6,58	0,70	39,81	7,95	0,71	25,95	7,16	0,74	33,83	6,63	0,71	17,02	5,62	0,67
Maláj (n = 66)***			0,71			0,77			0,65			0,81			0,71
Biztonságos (n = 10)	38,20			24,80			18,10			19,00			16,70		
Félelemteli (n = 6)	32,00			44,83			30,83			34,50			27,50		
Elárasztott (n = 14)	29,43			39,00			28,21			35,93			15,93		
Elutasító (n = 29)	35,59			33,72			23,10			27,28			16,72		

Megjegyzés: Az üresen hagyott cellákra vonatkozóan nincs közölt adat.

* Feeney et al. (1994), ** Fossati et al. (2003), *** Ng et al. (2005)

A táblázatban a skálákat a Feeney és munkatársai (1994) által megadott eredeti sorrendben közöltük.

A magyar átlagértékek az ausztrál, valamint az olasz egészséges mintához, a szórásértékek az olasz egészséges és klinikai

mintáéhoz hasonlóak. A maláj, valamint az olasz klinikai minta átlagai térnek el leginkább a többi csoportétól. Az egyes vizsgálatokban minden skála Cronbach- α értékei megfelelőek. Változatosságuk azonban utalhat arra, hogy kulturális, életkori, vagy más egyéb tényezők játszhatnak közre abban, hogy a skálákhoz tartozó tételek értelmezésében mennyire egységesek vagy különbözőek a vizsgált csoportok. A kérdés további vizsgálatára a 493 fős magyar mintán kiszámoltuk a Cronbach- α értékeket három különféle csoportbontásban: a párkapcsolati tapasztalat, az életkori övezetek és a nemek szerint. A teljes magyar mintára minden skála esetében megfelelő értékeket kaptunk (5. táblázat). Ugyanakkor az életkori övezetek és a párkapcsolat hossza szerinti csoportbontásban a CR, az NA és az RS skálák értékei több alcsoportnál is a relatíve gyengébb, 0,501 és 0,588 közötti értéktartományba estek. Ezek az adatok arra utalnak, hogy az *életkor*, *a nemek és a párkapcsolati tapasztalat függvényében* változhat az ASQ skáláinak megbízhatósága.

A konstruktumvaliditás részeként megvizsgáltuk az ASQ eredeti skáláinak egymáshoz való viszonyát. Feeney és munkatársai (1994) vizsgálatában a *Biztonság* negatívan korrelált a többi négy, a szorongás különféle aspektusait mérő skálával, míg ez utóbbiak egymással pozitív kapcsolatban álltak. A szerzők ennek alapján igazolva látták feltevésüket arról, hogy a kérdőív belső struktúrája leképezi a kötődési szorongás és a biztonság ellenpólusait. Ugyanezt a mintázatot és hasonló erősséget kapták Fossati és munkatársai (2003) az olasz egészséges mintánál, és mi is a magyar elővizsgálatban. Ezzel szemben az olasz felnőtt klinikai minta és az ázsiai fiatal felnőtt populáció eredményei ettől jelentősen eltértek. Előbbinél a *Közelség*

kellemetlen megélése (DC), utóbbinál az *Elismerés iránti szükséglet* (NA) és a *Kapcsolat mint másodlagos tényező* (RS) skálák határozottan elkülönültek a *Biztonság* (CR) skálától. Ez megkérdőjelezte, hogy a kérdőív belső szerkezete minden populáció esetében megbízhatóan és érvényesen tükrözné a kötődés egymással összefüggő két ellenpólusát, a *Szorongást* és az *Elkerülést* (Ng et al., 2005).

Összegezve, az ASQ eredeti skáláit alkalmazó vizsgálatok, beleértve a magyar vizsgálat első fázisát is, az ASQ belső konzisztenciáját illetően eltérő eredményeket kaptak. Elővizsgálatunk eredményei alátámasztják, hogy az ASQ eredeti skáláinak megbízhatósága változhat a nemek, a párkapcsolati tapasztalat időtartama és az életkori övezetek függvényében. A nemzetközi vizsgálatok két fontos módszertani aspektusban voltak hasonlóak: megtartották az ASQ eredeti skáláit, és nem elemezték a vizsgált populációt *életkor*, *nem* és *párkapcsolati tapasztalat hossza* alapján. Kérdésként tettük fel ezért, hogy találhatunk-e olyan, az eredetitől eltérő faktorstruktúrát, ami a fenti szempontok figyelembevételével is egyenletes megbízhatósági értékeket ad az egyes skálákra.

Az ASQ magyar változatának (ASQ-H) faktorai

A fenti kérdés tisztázására a magyar elővizsgálat adatain feltáró faktoranalízist végeztünk. Feeney és munkatársaihoz (1994) hasonlóan ötfaktoros modellt választottunk. Az általunk elkülönített 5 faktor együttesen az összvariancia 42,36%-át magyarázta, ami közelített a Feeney és munkatársai vizsgálatában kapott 43,3%-os összvariancia-értékhez. A magyar faktorszerkezet összetétele minden skála esetében enyhén eltért az eredeti ausztrál

6. táblázat. Az ASQ tételein végzett faktoranalízis eredménye – A tételek és a faktorok kapcsolata és faktorsúlyai

Tétel száma az ASQ eredeti verziójában	A skála, amelybe a tétel eredetileg tartozott	Az ASQ magyar változatának faktorai					A skála neve a magyar változatban
		1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor	5. faktor	
32	PR	0,627					Kapcsolatok fontossága az én szempontjából
29	PR	0,625					
22	PR	0,624					
40	PR	0,484		-0,349			
30	PR	0,465					
24	NA	0,462	0,435				
15	NA	0,445	0,309				
18	PR	0,436					
39	PR	0,422					
13	NA	0,412					
28	PR	0,352					
12	NA	0,322					
11	NA	0,313					
23	DC		0,651				Ambivalencia, távolítás, önleértékelés
26	DC		0,635				
25	DC		0,602				
27	NA		0,421				
35	NA		0,383				
5	DC		0,329				
34	DC		0,323				
36	RS		0,317				
14	RS		0,316				
38	CR			0,603			Biztonság a kapcsolatokban
3	CR			0,507			
20	DC			0,503		-0,326	
37	CR			0,471			
19	CR			0,458			
16	DC			0,430		-0,334	
31	CR			0,428			
2	CR			0,416			
1	CR		-0,337	0,393			
33	CR			0,357			
8	RS				0,730		Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben
7	RS				0,723		
9	RS				0,575		
10	RS				0,563		
6	RS		0,333		0,368		
17	DC					0,654	Függés, függetlenség
21	DC					0,613	
4	DC					0,522	

Megjegyzés: 1. A cellákban csak a 0,300 fölötti faktorsúlyértékeket tüntettük fel. 2. A tételek leírását lásd a Mellékletben. 3. A tételszámok mellett jelöltük, hogy az adott tétel az eredeti kérdőív mely skálájába tartozott. Az angol nyelvű rövidítések jelentése: PR – Preoccupation with relationships (Túlzott foglalkozás a kapcsolatokkal), NA – Need for approval (Elismerés iránti szükséglet), DC – Discomfort with closeness (Közelség kellemetlen megélése), RS – Relationship as secondary to achievement (A kapcsolat mint másodlagos tényező a teljesítménnyel szemben), CR – Confidence in relationships (Biztonság a kapcsolatokban).

7. táblázat. A skálák közötti korrelációk az ASQ magyar változatának elővizsgálatában

Skálák	KFÉ	ATÖ	ÖV	FF
Magyar elővizsgálat n = 493				
1. Biztonság a kapcsolatokban (BK)	-0,28*	-0,5*	-0,18*	-0,16*
2. Kapcsolatok fontossága az én szempontjából (KFÉ)		0,35*	0,05	-0,04
3. Ambivalencia, távolítás, önleértékelés (ATÖ)			0,37*	0,19*
4. Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben (ÖV)				0,23*
5. Függés, függetlenség (FF)				

vizsgálatban kapott összetételtől. A faktoranalízis eredményeit a 6. táblázatban mutatjuk be. Minden tétel mellett jelöltük, hogy az adott tétel az eredeti vizsgálatban melyik faktorhoz tartozott.

Az első faktorba csoportosult az eredeti kérdőív Túlzott foglalkozás a kapcsolatokkal (PR), valamint Elismerés iránti szükséglet (NA) skáláiba tartozó tételek egy része. Tartalmuk a kapcsolatok érzelmi fontosságát az én (önértékelés, önbizalom, önmeghatározás) szempontjából ragadja meg. Ezért ezt a faktort elneveztük a *Kapcsolatok fontossága az én szempontjából* (KFÉ) skálának. A második faktorba a Közelség kellemetlen megélése (DC), az Elismerés iránti szükséglet (NA) és a Kapcsolat mint másodlagos tényező (RS) bizonyos tételei kerültek, amelyek az intimitás kerülése, az ambivalencia és az önleértékelés témájában fogalmazznak meg állításokat. Ezért ezt a faktort *Ambivalencia, távolítás, önleértékelés* (ATÖ) skálának neveztük el. A harmadik faktorba az eredeti kérdőív Biztonság a kapcsolatokban (CR) skálájába tartozó tételek kerültek. Ezért ezt a faktort mi is *Biztonság a kapcsolatokban* (BK) skálának neveztük el. Ide került még két tétel, ami eredetileg a Közelség kellemetlen megélése (DC) faktor része volt, és a másokba vetett bizalom kérdéséről szól. A 4. faktor a Kapcsolat mint másodlagos tényező a teljesítménnyel szemben (RS) skála

7 tételéből ötöt rendezett egy csoportba. Megvizsgálva az öt tétel tartalmát láthatjuk, hogy az állítások középpontjában valójában az egyén önérvényesítése, eredményessége és kötelességtudata áll, de nem minden esetben a kapcsolatok rovására. Csak bizonyos tételeknél jelenik meg az önérvényesítéssel összefüggésben a kapcsolatok háttérbe helyezése. A tételek önérvényesítésre vonatkozó tartalmának hangsúlyosságát figyelembe véve neveztük el ezt a faktort *Önérvényesítés a kapcsolatokkal szembenek* (ÖV). Végül, az 5. faktor 3 tétele az eredeti kérdőív 10 tételből álló Közelség kellemetlen megélése (DC) skálájából csoportosult a magyar vizsgálatban egy faktorba. Mivel ezek a tételek tartalmilag a DC többi tételéhez képest nem a másokkal való testi vagy lelki közelség élményéről, hanem a függés és függetlenség témaköréről szólnak, ezért ezt a faktort elneveztük *Függés, függetlenségnek* (FF).

Az ASQ magyar változatának belső szerkezete

A magyar skálastruktúrában a *Biztonság a kapcsolatokban* negatívan korrelált a szorongás és az elkerülés különféle aspektusait megragadó többi négy skálával. A BK erősebb negatív előjelű kapcsolatban volt az ATÖ és a KFÉ, ugyanakkor mérsékelt erősségű negatív kapcsolatban az ÖV, és gyenge kapcsolatban az FF skálákkal. Az ÖV és az

8. táblázat. Az ASQ-H öt skálájának főkomponens-analízise. A főfaktorhoz töltődés és faktorsúlyai

Az ASQ-H skálái	I. főfaktor	II. főfaktor
	Kötődés	Önérvényesítés, függetlenség
Ambivalencia, távolítás, önértékelés (ATÖ)	0,755	0,387
Kapcsolatok fontossága az én szempontjából (KFÉ)	0,783	
Biztonság a kapcsolatokban (BK)	-0,717	
Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben (ÖV)		0,698
Függés, függetlenség (FF)		0,791

FF egymáshoz és a többi skálához való viszonya figyelemreméltó a magyar változatban. A KFÉ-vel való korrelációk hiánya arra utal, hogy mindkét skála egyértelműen elkülönül a kapcsolatokhoz társuló szorongástól. Ugyanakkor pozitív együttjárást mutatnak egymással és az ATÖ-vel, ami utóbbi a kapcsolatokkal szembeni ambivalenciát, és a távolság igényét fogalmazza meg. Az ÖV és az FF gyenge negatív együttjárása a BK-val, valamint a kapcsolat hiánya a KFÉ-vel felvetette annak lehetőségét, hogy az ÖV és az FF skálák a magyar faktorszerkezetben a kapcsolati szorongástól független dimenzióként jelenhetnek meg. Ennek további vizsgálatára főkomponens-analízist végeztünk, varimax forgatással, és a kétfaktoros megoldást kerestük (8. táblázat).

A kétfaktoros megoldás az öt faktor által lefedett variancia 63%-át magyarázta, és várakozásunknak megfelelően nagy faktorsúlyokkal az általunk *Kötődés főfaktor*nak nevezett külön dimenzióba rendezte a KFÉ, a BK és az ATÖ skálákat. Ettől egyértelműen elkülönült az általunk *Önérvényesítés, függetlenség*nek nevezett *főfaktor*, amely az FF és az ÖV skálákat foglalta magában. Az ATÖ esetében keresztöltést látunk, ami jelzi, hogy ez a skála mindkét főfaktorban szerepet játszik, bár a II. főfaktorhoz töltődése viszonylag gyenge.

A főkomponens-analízissel kapott eredményünk (8. táblázat) alátámasztotta feltevésünket: az FF és az ÖV az önállóságnak, a teljesítménynek és az önmagára támaszkodásnak olyan aspektusát is tartalmazhatja, amely független lehet a kapcsolati szorongástól (KFÉ), ugyanakkor összefonódhat az önértékelés bizonyos összetevőivel (ATÖ). Az ÖV bizonyos tételei az önérvényesítési igényt állítják a középpontba, de nem feltétlenül a kötődési kapcsolatok háttérbe szorításával (például: „Az emberek értékességét az eredményeik alapján kellene megítélni”). Az FF pedig, akárcsak az ATÖ bizonyos tételei, az önállóság, függetlenség és önmagára támaszkodás igényét fejezik ki (például: „Inkább magamra szeretek számítani, mintsem másoktól függeni”), ami nem feltétlenül jár együtt a kötődési kapcsolatokban az elkerülés tendenciájával, mint ahogy azt Feeney és munkatársai (1994) feltételezték a tételek *Elkerülés* főfaktorhoz való besorolásukkor.

Az ASQ magyar változatának megbízhatósága

A Cronbach- α értékek a teljes mintán 0,668 és 0,790 közöttiek voltak: legerősebb megbízhatósággal a *Kapcsolatok fontossága az én szempontjából* (KFÉ, 0,709) rendelkezett, ezt követte a *Biztonság a kapcsolatokban* (BK, 0,763), az *Ambivalencia, távolítás,*

9. táblázat. Az ASQ magyar változata skáláinak korrelációi más kötődés kérdőívekkel

Biztonság a kapcsolatokban	Kapcsolatok fontossága az én szempontjából	Ambivalencia, távoltítás, önleértékelés	Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben	Függés-függetlenség
BK	KFÉ	ATÖ	ÖV	FF
-0,42 **	0,59 **	0,41 **	0,20 *	0,04
-0,32 **	-0,11	0,42 **	0,32 **	0,08
-0,40 **	0,67 **	0,33 **	0,09	-0,12
-0,48 **	0,14	0,44 **	0,08	0,23
0,39 **	-0,15 *	-0,37 **	-0,31 **	-0,06
-0,17 *	0,09	0,14 *	0,14	-0,01
-0,22 **	0,13 *	0,15 *	0,16 *	-0,09
0,20 **	-0,19 **	-0,14 **	-0,07	-0,00
-0,08	0,14 **	0,09	0,09	-0,07
-0,08	0,18 **	0,17 **	0,17 **	-0,02
-0,72 **	0,46 **	0,66 **	0,26 **	0,32 **
-0,28 **	0,33 **	0,32 **	0,01	0,20
-0,26 **	0,35 **	0,34 **	0,01	0,36 **
-0,22 *	0,48 **	0,32 **	-0,03	0,09
-0,42 **	0,54 **	0,48 **	0,30 **	0,30 **

Megjegyzés: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

önleértékelés (ATÖ, 0,759), az Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben (ÖV, 0,744) és a Függés, függetlenség (FF, 0,668). A nemekre, az életkori övezetekre és a párkapcsolati tapasztalat szerinti felbontásra külön kiszámolva szintén egyenletes és erős 0,691 és 0,832 közötti megbízhatósági értékeket kaptunk minden egyes skálában. Egyedül a Függés, függetlenség (FF) 0,591 és 0,736 közötti értékei bizonyultak változónak. A megfelelő elemszámok ellenére az FF skála értékei a középiskolások és a középkorúak (0,591), valamint a 15 évnél hosszabb kapcsolati tapasztalattal rendelkezők esetén (0,678) voltak relatíve gyengébbek. Összességében az ASQ magyar változata skálái a kérdőív eredeti skáláihoz képest erősebb megbízhatósági értékekkel rendelkeztek.

Az ASQ magyar változatának validitásvizsgálata és normatív adatai

A magyar változat konvergens és diszkriminatív validitásának és normatív adatainak vizsgálatához további 703 személy, azaz összesen 1172 fő adatait használtuk fel (4. táblázat). A skálák Cronbach- α értékei az 1172 fős mintán is megfelelőek voltak: BK 0,788; KFÉ 0,783; ATÖ 0,775; ÖV 0,726 és FF 0,664. A skálák egymáshoz való viszonya az elővizsgálattal (7. táblázat) azonos mintázatot mutatott.

Konvergens és diszkriminatív validitás

Az ASQ-H skálái, valamint az ECR, a Youngféle Sémakérdőív és a H-PBI kérdőívek skálái közötti korrelációkat a 9. táblázat tartalmazza.

A *Biztonság a kapcsolatokban* konvergens validitását támasztja alá, hogy pozitívan korrelált a H-PBI anyai és apai verziójának *Szeretet-törődés* skálájával, ami a szülők felől megélt biztonságos kötődést jelzi, és negatívan az összes skálával, amely a szorongás különféle aspektusait ragadja meg a többi kérdőívben. A KFÉ és az ATÖ skálák szorongással kapcsolatos konvergens validitását igazolták az ECR *Szorongás* és *Elkerülés* faktoraival, a H-PBI *Szeretet-törődés* (negatív irányú), *Túlvédés* és *Korlátozás* skáláival, továbbá a YSK szorongás faktoraival való szignifikáns pozitív korrelációk.

Várákosunknak megfelelően az *Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben* (ÖV) diszkriminatív validitását igazolta a korrelációk hiánya az ECR *Szorongás* faktorával, valamint a YSK *Kapcsolati szorongásra* és *Károsodott autonómiára* vonatkozó skáláival. Ez arra utal, hogy az ÖV független lehet a kapcsolati szorongástól és elkülönül a kötődésemény és önmeghatározás patológiás irányba mutató sémáitól. Ugyanakkor összefüggésben lehet az *Elkerüléssel* (ECR), az észlelt *Szülői korlátozással* (H-PBI), valamint az *Elutasítottság* és a *Gátlás* (YSK) sémáival. Ez utóbbi két faktor tételei a teljesítmény alapján történő társas megítéltséget, illetve az egyénnek az önmagával szemben felállított teljesítménymércéit fogalmazzák meg. A H-PBI *Korlátozás* skálája az önérvényesítés szülői akadályoztatásának élményét írja le. Így ezek a korrelációk azt erősítik, hogy az ÖV faktor bizonyos tételeiben implikálva van ugyan a kapcsolatok szerepe, ám ezek nem a kötődés, hanem a teljesítmény és társas megítéltség kontextusának kapcsolati élményeit hívhatják.

A *Függés, függetlenség* nem korrelált szignifikánsan az ECR *Szorongás* és *Elkerülés* faktoraival, a H-PBI verzióival, és a YSK

Kapcsolati szorongásra és *Károsodott autonómiára* vonatkozó faktoraival sem. Ez várákosunknak megfelelően alátámasztotta az FF diszkriminatív validitását a párkapcsolati szorongással és elkerüléssel szemben, valamint elkülönülését az észlelt szülői bánásmód minőségétől, illetve az autonómia hiányának és a másoktól való függőségnek a maladaptív sémáitól. Ugyanakkor az YSK *Elszakítottság/elutasítottság*, *Határok károsodott volta* és *Aggályosság, gátlás* faktoraival való pozitív korrelációi az FF konvergens validitását támasztották alá és jelezték, hogy annak magasabb értékei a függetlenség megélésének rigid, maladaptív lehetőségét hordozzák, a bizalmatlanság és elszigetelődés (*Elszakítottság/elutasítottság*), a grandiozitás (*Határok károsodott volta*) és az érzelmi gátoltság (*Aggályosság, gátlás*) irányában.

Az ASQ-H skáláinak leíró adatai

Az ASQ magyar változata skáláinak átlag- és szórásértékeit a teljes mintára, valamint a nemek, életkori övezetek, illetve párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti alcsoportokra a 10. táblázat tartalmazza.

Varianciaanalízissel megvizsgáltuk az egyes alcsoportok közötti nemi, életkori és a párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti különbségeket az egyes faktorokon. A táblázatból kiemeljük, hogy a *Biztonság a kapcsolatokban* skálán nem találtunk különbséget a nemek, az életkori övezetek és a párkapcsolati tapasztalat hossza szerint az alcsoportok között. Nemi különbség mutatkozott azonban a KFÉ, az ATÖ és az ÖV skálákon. A férfiak átlaga a nőkhöz képest szignifikánsan alacsonyabb volt a KFÉ ($t(1170) = -3,75; p < 0,001$), valamint magasabb az ATÖ ($t(1170) = 5,26; p < 0,001$) és az ÖV ($t(626,256) = 7,01; p < 0,001$) skálákon.

10. táblázat. Az ASQ-H skálaértékei – átlagok és szórások a nemek, a párkapcsolati tapasztalat hossza, valamint az életkori övezetek szerint

	Biztonság a kapcsolatokban (BK)		Kapcsolatok fontossága az énszempontjából (KFÉ)			Ambivalencia távolítás önleértékelés (ATÖ)			Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben (ÖV)			Függés-függetlenség (FF)		
	10 tétel		13 tétel			9 tétel			5 tétel			3 tétel		
	Átlag	Szórás	Átlag		Szórás	Átlag		Szórás	Átlag		Szórás	Átlag		Szórás
Teljes minta (n = 1172)	4,153	0,750	3,502		0,733	2,517		0,795	2,444		0,901	4,153		1,052
Férfiak (F) (n = 803)	4,128	0,767	3,384	<N	0,734	2,695	>N	0,805	2,727	>N	0,972	4,112		1,07t
Nők (N) (n = 369)	4,165	0,743	3,556	>F	0,725	2,435	<F	0,777	2,315	<F	0,834	4,173		1,042
Párkapcsolati tapasztalat alapján besorolt (n = 986)	4,140	0,749	3,480		0,726	2,484		0,766	2,388		0,844	4,194		1,048
Nem volt még párkapcsolata (0) (n = 264)	4,091	0,866	3,606		0,741	2,588	>2	0,861	2,375		0,859	4,047	<2	0,700
Két évnél rövidebb (1) (n = 273)	4,145	0,720	3,499		0,743	2,418		0,727	2,328	<4	0,775	4,243		0,610
2-7 évnnyi (2) (n = 208)	4,140	0,704	3,486		0,708	2,346	<IX>4	0,643	2,416		0,804	4,403	>0J	0,958
7-15 évnnyi (3) (n = 112)	4,246	0,609	3,300	<0	0,724	2,452		0,776	2,286		0,786	3,997	<2	1,002
15 évnél hosszabb (4) (n = 130)	4,134	0,732	3,332	<0	0,637	2,660	<2	0,762	2,586	>1	1,020	4,223		1,058
Életkori övezetek (= 1170)														
Középiskolás (a) (< 19 év, n = 266)	4,201	0,770	3,607	>cd	0,736	2,576		0,893	2,607	>bAe	1,010	4,023		1,065
Egyetemista/ fiatal felnőtt (b) (19-25 év, n = 558)	4,128	0,776	3,532		0,722	2,477		0,765	2,374	<a,e	0,837	4,184		1,062
Felnőtt (c) (26-41 év, n = 225)	4,181	0,660	3,366	^	0,732	2,499		0,749	2,304	<ade	0,790	4,122		1,010
Középkorú (d) (42-60 év, n = 81)	4,086	0,734	3,317	<a	0,730	2,659		0,756	2,686	>c	1,040	4,316		0,992
Időskorú (e) (>60 év, n = 10)	4,230	0,741	3,461		0,696	2,551		0,981	3,430	>a'bc	1,090	5,033		0,823

Megjegyzés: A táblázatban az értékhez társított indexek jelölik, hogy az adott alcsoport átlaga mely alcsoportoktól tért el és milyen irányban szignifikánsan.

Az életkori övezetek szerint a KFÉ és az ÖV skálán találtunk szignifikáns különbséget ($F(4, 1169) = 4,91; p < 0,001; F(4, 1169) = 9,11; p < 0,001$) az alcsoportok között. Kiemelendő, hogy mindkét skálán a középiskolások jelentősen magasabb átlagot értek el az érett felnőtt és a középkorú korosztályhoz képest is, ami sajátos, a serdülőkorra jellemző magasabb önmeghatározási (KFÉ), valamint önérvényesítési és teljesítményigényt (ÖV) mutathatja (10. táblázat).

A párkapcsolati tapasztalat hossza alapján négy skálán kaptunk szignifikáns különbségeket több alcsoport között is (KFÉ $F(4, 985) = 5,23; p < 0,001$; ATÖ $F(4, 985) = 5,27; p < 0,001$; ÖV $F(4, 985) = 2,64; p < 0,05$, FF $F(4, 985) = 4,59; p < 0,001$). A különbségek közül kiemeljük, hogy a kapcsolati tapasztalatokkal még nem rendelkezők alcsoportja jelentősen magasabb átlagértéket ért el a KFÉ és az ATÖ skálákon (Scheffé-féle utóteszttel: $p < 0,01$ mindkét esetben) a többéves kapcsolati tapasztalattal rendelkezőkhöz képest. A Függés, függetlenség skálán ugyanakkor alacsonyabb volt az átlaguk a 2–7 évnyi kapcsolati tapasztalattal bírókhoz képest ($I(0)–J(2) = -0,355; p < 0,009$). (Scheffé-féle utóteszttel $p < 0,009$). Tekintettel arra, hogy a kapcsolati tapasztalat hossza és az életkori övezetek csak részben vannak átfedésben (4. táblázat), és e három skála közül az életkori bontásban csak a KFÉ-nél találtunk jelentős életkori hatást is, ezért feltételezhetjük, hogy az ATÖ és az FF skálák esetében kapott különbségeket a kapcsolati tapasztalat hiánya, illetve hossza magyarázza inkább, mint az életkori övezetbe tartozás. Azaz, akinek még nem volt párkapcsolati tapasztalata, függetlenül attól, hogy melyik életkori csoportba tartozik, sokkal inkább él át ambivalenciát a számára fontos kapcsolatokban (ATÖ) és sokkal magasabb a függő-

ségigénye is (FF), mint a többévi kapcsolati tapasztalattal rendelkezőké, ugyanakkor sokkal inkább tartja fontosnak kapcsolatait önmaga meghatározása szempontjából (KFÉ).

Összességében, a KFÉ és az ÖV skálákon életkori és párkapcsolati tapasztalatbeli különbségeket egyaránt láthatunk az alcsoportok között, míg az ATÖ és az FF skálákon kizárólag a párkapcsolati tapasztalat hossza okozza az alcsoportok közötti különbségeket. Egyik felosztás sem befolyásolja azonban szignifikánsan a Biztonság a kapcsolatokban skálát.

MEGBESZÉLÉS

Az ASQ eredeti és a magyar változatának összehasonlítása: a faktorstruktúra

Az ASQ eredeti faktorstruktúrájának megbízhatóságát csupán két tanulmány vizsgálta feltáró, illetve megerősítő faktoranalízissel. Fossati és munkatársai (2003) *tételszintű megerősítő* faktoranalízissel egészséges és klinikai mintán is jó illeszkedést találtak az eredeti faktorstruktúrával. Emellett *skála-szintű feltáró* faktoranalízissel a két fődimenzió, a Szorongás és az Elkerülés meghatározó szerepét igazolták. Karantzas és munkatársai (2010) ezzel szemben a két fődimenzió az öt skálába való beágyazódását találták erős magyarázó modellnek. Ez elmentmondott Brennan és munkatársai (1998) addig stabilan álló feltételezésének, miszerint a kötődési stílust meghatározó látens dimenziók alárendelődnek a két fődimenzióknak, a Szorongásnak és az Elkerülésnek. Karantzas és munkatársai azzal magyarázták eredményüket, hogy az ASQ tételei a kötődés

általános modelljét és specifikus tapasztalatait is lefedik, ezért a kérdőívben feltárt struktúra összetettebb annál, hogy az általános munkamodell lecsupaszított sémáját mérnénk vele. Az ASQ nem egyszerűsíthető le *Szorongás* és *Elkerülés* dimenziók kombinációira. Részben, mert a 40 tételből a CR, a DC és az RS skáláknak csupán 16 tétel mutatott erős és egyértelmű kapcsolatot az *Elkerüléssel* és a CR, NA és PR skálák csupán 13 tétel a *Szorongással*. A maradék 11 tétel némelyike elkülönült, vagy változatos viszonyban állt az egyik, vagy mindkét főfaktorral. Ennek mentén feltételezték, hogy ez utóbbiak szerepe a kötődés látens dimenzióinak alakításában változatos lehet. Hogy pontosan mi lehet a szerepük és képezhetnek-e elkülönülő faktort, további vizsgálatok hiányában nyitott kérdés maradt.

A magyar mintán végzett feltáró faktor-elemzésünk két olyan faktort is azonosított, a *Függés*, *függetlenség* és az *Önérvényesítés* faktorokat, amelyek a főkomponens-analízis alapján elkülönültek az általunk *Kötődésnek* nevezett fődimenziótól. Eredményeink összhangban vannak Karantzas és munkatársai magyarázatával, miszerint az ASQ-ban bizonyos tételek jellege összetettebb annál, hogy csak a kötődési rendszerrel kapcsolatos élményeket, érzelmeket, attitűdöket fogalmazná meg. Valójában Feeney és munkatársai maguk is hangsúlyozták ezt a komplex célt a tételek tartalmának kialakításakor (2. táblázat). Ugyanakkor nem specifikálták, hogy milyen kapcsolatot feltételeznek a tisztán kötődés témájú tételek és a kötődéssel csupán közvetett módon kapcsolatban álló tételek között, sőt, nem is jelölték meg, hogy mely tételekről gondolnák, hogy ez utóbbi csoportba tartoznak.

Az Önérvényesítés, függetlenség főfaktor jelentősége a magyar változatban

Az ASQ-H belső szerkezetére kapott eredményeink (7. és 8. táblázat) alátámasztják az elkülönülő, vagy más néven kilógó faktorok feltételezését (Collins, 1996). A magyar változat skálaival végzett skálaszintű főkomponens-analízis egy csoportba rendezte a kötődési rendszer összetevőit (KFÉ, BK, ATÖ), és elkülönítette az attól független (FF, ÖV), vagy azzal összetett kapcsolatban álló (ATÖ) dimenziókat. A BK és a KFÉ, valamint az ATÖ bizonyos tételei vizsgálatunkban a szorongás és elkerülés különféle aspektusait egyetlen, általunk *Kötődésnek* nevezett fődimenzióban ragadták meg. Ettől részben, vagy egészen független dimenzióként jelent meg az önérvényesítési igény (ATÖ bizonyos tételei, valamint az ÖV skála) és a függőségi vs. függetlenségi igény (FF). Értelmezésünk szerint ez jelzi, hogy e két igény nem feltétlenül a kötődési rendszer részeként jelenik meg az egyén önmagáról és másokról alkotott vélekedésében.

A kilógó faktorok szerepe ellentmondásos a szakirodalomban (Bäckström és Holmes, 2001; Collins és Read, 1990; Csóka et al., 2007). Saját vizsgálatunk arra világított rá, hogy elkülönülésük ellenére jól értelmezhető különbségeket mutatnak ezek a dimenziók az életkori és a párkapcsolati tapasztalatok függvényében. Így feltételezhetően szerepük is összetettebb lehet a kötődés egyéni mintázatainak alakításában.

A kötődést meghatározó dimenziók – az életkor és a párkapcsolati tapasztalat szerepe

Az ASQ összeállításának egyik célja az volt, hogy a még romantikus kapcsolatokkal nem rendelkező fiatalok számára is legyen elérhető mérőeszköz, ami a kötődést meghatározó

dimenziókról informál abban az életkori szakaszban, amikor a párkapcsolati tapasztalatok még nem befolyásolják a belső munkamodell további alakulását. Feeney és munkatársai ezért választottak fiatal egyetemista mintát. Ugyanakkor a párkapcsolati tapasztalatra vonatkozóan nem vettek fel adatokat, pusztán feltételezték, hogy a fiatal korosztály ezekkel a tapasztalatokkal még nem rendelkezik. Az ASQ magyar változatának kialakításakor fontosnak tartottuk, hogy reprezentatív életkori adatokon túl a párkapcsolati tapasztalat meglétére, illetve hosszára vonatkozó pontos adatokat is gyűjtsünk.

Az ASQ magyar változatában az egyes skálákon kapott életkori, valamint a párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti alcsoportok közötti különbségek (10. táblázat) részben alátámasztották Feeney és munkatársai feltételezését arról, hogy a romantikus kapcsolati tapasztalatokkal még kevésbé rendelkező fiatal felnőttek az idősebb generációktól eltérően élik meg kötődési kapcsolataikat. Vizsgálatunkban a párkapcsolati tapasztalattal bevallottan még nem rendelkezőknek a 2–7 évnyi kapcsolati tapasztalattal bírókhoz képest magasabb volt az átlaga a KFÉ, ATÖ, és alacsonyabb az FF skálákon, ami azt sugallja, hogy a kapcsolati tapasztalattal még nem rendelkezők a számukra fontos kapcsolatok keresésének fázisában vannak. Függőségigényük magasabb, ugyanakkor sokkal inkább élnek meg ambivalenciát, és sokkal bizonytalanabbak önértékelésükben a másik csoporthoz képest. Érdekes, hogy a skálaátlagok alapján nem a párkapcsolati tapasztalat hiánya és a kapcsolatok megjelenése (2 évnél rövidebb kapcsolati tapasztalatokkal bírók) között jelentkezett markáns különbség, ahogy azt Feeney és munkatársai feltételezték, hanem a kapcsolattal még nem rendelkezők és a már kialakult és a kapcsolat stabilizálódási

fázisában levők (2–7 évnyi kapcsolati tapasztalattal bírók) között. Ha megvizsgáljuk a párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti és az életkori csoportosítás hatását a skálaátlagokra (azaz, hogy a skálák különbségei hol, melyik alcsoportok között jelennek meg), akkor árnyaltabb képet kaphatunk az életkor és a kapcsolati tapasztalat szerepéről a kötődés dimenzióinak alakításában (10. táblázat).

Párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti és életkori hatást egyaránt láthatunk a KFÉ skálán, és ez a hatás olyan alcsoportoknál jelenik meg, amelyek nagy átfedésben vannak. A KFÉ átlagában a legfiatalabbak az érett felnőttektől különböznek jelentősen. Ugyanígy, a kapcsolattal még nem rendelkezők alcsoportja (amelynek jelentős része egyetemistákból és középiskolásokból áll) a hosszabb távú kapcsolati tapasztalattal rendelkezőktől tér el, amely csoportban az érett felnőttek és a középkorúak reprezentáltak nagy létszámban. A KFÉ skála esetében tehát az életkori és a kapcsolati tapasztalatok nagy átfedésben lehetnek a legfiatalabbak, valamint a kapcsolati tapasztalattal nem rendelkezők csoportjainál. Ezek a személyek sokkal inkább tartják fontosnak kapcsolataikat az önmeghatározás szempontjából, a hosszabb távú kapcsolatokkal rendelkezőkhöz képest.

Az Önérvényesítés (ÖV) skála esetében azonban *az életkori és a párkapcsolati tapasztalati hatás eltérően érvényesül*. A párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti alcsoportok között máshol vannak a különbségek, mint az életkori alcsoportok között. Az életkori csoportokat tekintve a középiskolások átlaga magasabb a felnőttekénél, a felnőttek átlaga alacsonyabb a közép- és időskorúakénál. Ezzel szemben a párkapcsolati tapasztalat szerinti csoportbontásban csupán a 2 évnél rövidebb tapasztalattal rendelkezők

különböznek a hosszú távú kapcsolatokkal rendelkezőktől. Az életkor és a párkapcsolati tapasztalat hossza tehát egymástól függetlenül befolyásolják a különbségeket, a kettő nincs mindig átfedésben, és az életkor hatása jelentősebb a különbségek létrejöttében. Ez az eredményünk egyrészt összhangban van a főkomponens-analízisben kapottakkal (8. táblázat), miszerint az önérvényesítés és teljesítmény igénye nem feltétlenül a kötődési kapcsolatok kontextusában jelenik meg, sok esetben inkább függhet az életkorral együtt járó önérvényesítési szükségletektől és tapasztalatoktól. Ugyanakkor a kapcsolati fejlődés bizonyos szakaszaiban, mint amilyen a párkapcsolatok formálódása is, az önérvényesítés igénye sokkal inkább fonódhat össze a kapcsolatok egyensúlyban tartásának törekvésével (ÖV), mint azoknál a személyeknél, akik már hosszabb távú kapcsolati tapasztalatokkal rendelkeznek.

Az ATÖ és az FF esetében *kizárólag párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti hatást látunk*. Az életkori alcsoportok között nincs különbség. A 2–7 évnyi kapcsolati tapasztalattal rendelkezők kiemelt csoportnak tekinthetők, mivel mind az ATÖ, mind az FF tekintetében ők különböztek több alcsoporttól is (10. táblázat). Átlagaik alapján a kapcsolati stabilizálódás fázisában lévők (2–7 évnyi kapcsolati tapasztalattal bírók) kevésbé ambivalensek, kényelmesebb számukra a közelség, és önértékelésük magasabb a kapcsolataik vonatkozásában. Ugyanakkor magasabb a függetlenségigényük (FF) a kapcsolati tapasztalattal még nem rendelkezőkhöz, és a 7–15 évnyi kapcsolati tapasztalattal bírókhoz képest is.

Kiemelendő, hogy a *Biztonság a kapcsolatokban* skálán életkori és párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti hatás sem mutatkozott. Azaz, az általunk megkérdezettek nemtől,

életkortól és kapcsolati tapasztalattól függetlenül a számukra fontos kapcsolatokban átlagosan közepes vagy magas biztonságot élnek meg. Ez összhangban van a van IJendoorn és Bakermans-Kranenburg (2010) több vizsgálatot magában foglaló metaelemzésében kapottakkal, miszerint a normatív mintákra kultúrától függetlenül közepes vagy magas biztonság élménye jellemző. Nemi és életkori különbségeket elsősorban az *Elkerülés* és a *Szorongás* skálákon kapott több tanulmány is, az elkerülő stratégiák felnőtt férfiakra (Del Guidice, 2011), illetve a serdülőkorra jellemző (Allen, 2008) magasabb arányával. Van IJendoorn és munkatársa (2010) metaelemzése azonban rámutat a területen kapott ellentmondásos eredményekre és felhívja a figyelmet arra, hogy a nemi és életkori hatások együttes vizsgálatára lenne szükség ahhoz, hogy az ellentmondásokat feloldhassuk.

Az ASQ magyar változatával kapott eredményeink kiindulópontot jelenthetnek a kérdésben. Vizsgálatunkban az életkori és a párkapcsolati tapasztalat hossza alapján (10. táblázat) alcsoportokra jellemző profilokat rajzolhatunk fel. Bizonyos skálák (mint például az ÖV) esetében hangsúlyosabb az életkori, más skálák esetében (például az ATÖ és az FF) a párkapcsolati tapasztalati hatás. Van, ahol a kettő hasonlóképpen hathat (KFÉ), így nem dönthető el, hogy abban a skálában melyik hatás mondható elsődlegesnek. Az életkori és a párkapcsolati tapasztalat hossza szerinti csoportprofilok felrajzolása még előttünk álló munka, ehhez jóval nagyobb mintára van szükség. A további adatgyűjtéshez azonban jó támpontokat adhatnak az eddigi eredmények.

ÖSSZEGZÉS ÉS KITEKINTÉS

Az ASQ pszichometriai jellemzőinek vizsgálata alátámasztja, hogy a kérdőív eredeti skálái (CR, DC, NA, PR, RS) és a jelen vizsgálatban kapott magyar skálái (BK, KFÉ, ATÖ, ÖV, FF) is érvényesen és megbízhatóan mérik a kötődés dimenzióit. A magyar változat skálái ugyanakkor az eredeti változattal szemben erősebb megbízhatósági értékeket mutattak, életkortól és párkapcsolati tapasztalattól függetlenül is. A magyar változat (ASQ-H) előnye, hogy jobban differenciál a személyek kötődési élményeiben az életkor és párkapcsolati tapasztalatok függvényében. Emellett két skálája, az FF és az ÖV külön támpontokat adhat a függés vs. függetlenség és az önértékelés igényének felméréséhez, amely változatosan jellemezheti a személyeket az egyes életszakaszok kihívásainak és kapcsolati élményeinek tükrében.

A csoportprofilok felrajzolása a dimenzióanalízis megközelítés szellemében olyan normatív mintázatok azonosítását teszi majd lehetővé, amelyek az életkori és a párkapcsolati sajátosságokat egyaránt figyelembe veszik az egyén kötődési mintázatának vizsgálatában. A klinikai csoportok bevonása a normatív mintázatok kialakításába, valamint mind az ASQ, mind pedig az ASQ-H tétel-szintű megerősítő faktorelemzése (CFA) további tanulságos eredményekkel szolgálhat és jövőbeli kutatási céljaink közé tartozik. A normatív mintázatok kialakításának tervezett modellje Bowlby (1988/2009) fejlődési elképzelésével is összhangban állna, és a felnőtt kötődés kérdőíves kutatásai számára nyithat új perspektívát. Adataink további elemzésével jelen lapszámban (Hámori et al., 2016) külön tanulmányban vizsgáljuk, hogy az ASQ magyar változatának skálái milyen szerepet játszhatnak a kötődési típusok alakításában.

SUMMARY

MEASURING ADULT ATTACHMENT:

THE HUNGARIAN VERSION OF THE ATTACHMENT STYLE QUESTIONNAIRE (ASQ-H)

Background and aims. In the last three decades various self-administered procedures have become general in investigating the role of adult attachment in romantic relationships. The ASQ (Feeney et al., 1994) deserves special attention because in contrast to other measures it focuses not only on romantic relationships but on relationships generally important for the person. Therefore it can be applied to people who have not had romantic relations. The Questionnaire has been praised worldwide however, its psychometric properties have not been investigated in respect to age and romantic experiences so far. In this study we analyzed the psychometric properties of the ASQ on a Hungarian sample ($n = 1172$) being representative according to age and romantic relationship experiences. *Methods.* Factor-structure was analyzed by item-level (EFA) and factor-level (PCA) exploratory factor analysis. Convergent and discriminant validity were tested with the H-PBI, ECR and YSK questionnaires. ANOVA was used to explore the effect of gender, age and relationship experiences on the means of scales. *Results.* We got partly different factors in the Hungarian version (ASQ-H) than the

original ASQ. *Dependency, Independency and Self-advocacy* scales detached from the main dimension of *Attachment*. All scales except *Confidence*, were sensitive to gender, relationship experiences and/or age. *Discussion*. Both versions of the ASQ can be used to measure adult attachment. However, the higher inner consistency of the ASQ-H scales supported the hypothesis that age and relationship experiences should be considered in investigating the latent dimensions of adult attachment patterns.

Keywords: Attachment Style Questionnaire ASQ, Hungarian version ASQ-H, factor-structure, the role of gender, age and relationship experiences.

IRODALOM

- ALLEN, J. P. (2008): The attachment system in adolescence. In: CASSIDY, J., SHAVER, P. (eds.): *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications. 2nd Edition*. Guilford Press, New York. 419–435.
- AINSWORTH, M. D. S., BLEHAR, M. C., WATERS, E., WALL, S. (1978): *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- BÄKSTRÖM, M., HOLMES, B. M. (2001): Measuring adult attachment: A construct validation of two self-report instruments. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42, 79–86.
- BARTHOLOMEW, K., HOROWITZ, L. M. (1991): Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226–244.
- BOWLBY, J. (1969): *Attachment and loss: Volume 1: Attachment*. The International Psycho-Analytical Library, 79. The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, London.
- BOWLBY, J. (1988/2009): *A biztos bázis. A kötődésemélet klinikai alkalmazásai*. Animula Kiadó, Budapest.
- BRENNAN, K. A., CLARK, C. L., SHAVER, P. R. (1998): Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In: SIMPSON, J. A., RHOLES, W. S. (eds.): *Attachment theory and close relationships*. Guilford Press, New York. 46–76.
- COLLINS, N. L. (1996): Working models of attachment: Implications for explanation, emotion and behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 810–832.
- COLLINS, N. L., READ, S. J. (1990): Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644–663.
- CSÓKA SZ., SZABÓ G., SÁFRÁNY E., ROCHLITZ R., BÓDIZS R. (2007): Kísérlet a felnőttkori kötődés mérésére – A Kapcsolati Kérdőív (Relationship Scale Questionnaire) magyar változata. *Pszichológia*, 27(4), 333–355.
- DEL GUIDICE, M. (2011): Sex differences in romantic attachment: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(2), 193–214.
- ERIKSON, E. H., ERIKSON, J. M. (1998): *The life cycle completed*. W. W. Norton & Company Inc., New York.
- FEENEY, J., NOLLER, P. (1996): *Adult attachment*. Sage Series on Close Relationships. Sage Publications, London.

- FEENEY, J. A., NOLLER, P., HANRAHAN, M. (1994): Assessing adult attachment. In: SPERLING, M. B., BERMAN, W. H. (eds.): *Attachment in adults: Clinical and developmental perspectives* Guilford Press, New York. 128–155.
- FOSSATI, A., FEENEY, J. A., DONATI, D., DONINI, M., NOVELLA, L., BAGNATO, M., ACQUARINI, E., MAFFEI, C. (2003): On the dimensionality of the Attachment Style Questionnaire in Italian clinical and nonclinical participants. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(55), 55–79.
- FRALEY, R. C., SHAVER, P. R. (2000): Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132–154.
- GRIFFIN, D. W., BARTHOLOMEW, K. (1994): Models of self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430–445.
- HAZAN, C., SHAVER, P. R. (1987): Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524.
- HÁMORI E. (2015): *A kötődéselmélet perspektívái. A klasszikusoktól napjainkig*. Animula Budapest.
- HORVÁTH-SZABÓ K. (2007): *A házasság és a család belső világa*. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest.
- KARANTZAS, G. C., FEENEY, J., WILKINSON, R. (2010): Is less more? Confirmatory factor analysis of the Attachment Style Questionnaires. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(6), 749–780.
- MCGRATH, R. E. (2014): Scale- and item-level factor analyses of the VIA Inventory of Strengths. *Assessment*, 21(1), 4–14.
- NAGY L. (2005): A felnőtt kötődés mérésének új lehetősége: A Közvetlen Kapcsolatok Élményei Kérdőív. *Pszichológia*, 2(3), 223–245.
- NG, K-M., TRUSTY, J., CRAWFORD, R. (2005): A cross-cultural validation of the Attachment Style Questionnaire: A Malaysian pilot study. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 13(4), 416–426.
- TÓTH I., GERVAI J. (1999): Szülői Bánásmód Kérdőív (H-PBI): A Parental Bonding Instrument (PBI) magyar változata. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 54(4), 551–566.
- UNOKA ZS., FÁBIÁN Á., MERVÓ B., SIMON L. (2004): A Young-féle Séma Kérdőív: A korai maladaptív sémák jelenlétét mérő eszköz pszichometriai jellemzőinek vizsgálata. *Psychiatria Hungarica*, 19(3), 244–256.
- VAN IJZENDOORN, M. H., BAKERMANS-KRANENBURG, M. J. (2010): Invariance of adult attachment across gender, age, culture, and socioeconomic status? *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(2), 200–208.

MELLÉKLETEK

1. Melléklet

A Kötődési Stílus Kérdőíve (ASQ) magyar változata (ASQ-H)

Kitöltéskor javasolt munkacím: **Kapcsolatok kérdőíve**

Az alábbi kérdőívben állításokat olvashat. Kérjük, jelölje be egy hatfokú skálán minden egyes állítás mellett, hogy mennyiben ért egyet azzal.

1	2	3	4	5	6
Egyáltalán nem értek egyet	Többnyire nem értek egyet	Inkább nem értek egyet (mint igen)	Inkább egyetértek (mint nem)	Többnyire egyetértek	Határozottan egyetértek

1.	Egészeben véve én egy értékes ember vagyok.	1	2	3	4	5	6
2.	Könnyebben meg lehet engem ismerni, mint másokat.	1	2	3	4	5	6
3.	Biztos vagyok benne, hogy mások ott lesznek nekem, amikor szükségem lesz rájuk.	1	2	3	4	5	6
4.	Inkább magamra szeretek számítani, mintsem másoktól függeni.	1	2	3	4	5	6
5.	Szívesebben vagyok magamban.	1	2	3	4	5	6
6.	Segítséget kérni annyi, mint beismerni, hogy sikertelen vagy.	1	2	3	4	5	6
7.	Az emberek értékességét az eredményeik alapján kellene megítélni.	1	2	3	4	5	6
8.	Fontosabb, hogy eredményeket érjünk el, mint hogy kapcsolatokat építsünk.	1	2	3	4	5	6
9.	Fontosabb az, hogy megtegyük a kötelességünket, mint az, hogy jól kijöjjünk másokkal.	1	2	3	4	5	6
10.	Ha van egy feladatod, azt meg kell tenned, függetlenül attól, hogy valaki megbántódik-e.	1	2	3	4	5	6
11.	Fontos számomra, hogy mások kedveljenek.	1	2	3	4	5	6
12.	Fontos számomra, hogy elkerüljem, hogy olyan dolgokat tegyek, ami másoknak nem tetszene.	1	2	3	4	5	6
13.	Nehezen hozok döntést, ha nem tudom, hogy mások mit gondolnak.	1	2	3	4	5	6
14.	Kapcsolataim általában felszínesek.	1	2	3	4	5	6
15.	Néha azt gondolom, hogy semmit sem érek.	1	2	3	4	5	6
16.	Nehezen bízom meg másokban.	1	2	3	4	5	6
17.	Nehéz számomra másoktól függeni.	1	2	3	4	5	6
18.	Úgy találok, hogy mások vonakodnak olyan közel kerülni hozzám, mint amennyire én szeretném.	1	2	3	4	5	6
19.	Viszonylag könnyen kerülök közel másokhoz.	1	2	3	4	5	6
20.	Könnyen bízom meg másokban.	1	2	3	4	5	6
21.	Nem okoz kellemetlen érzést másoktól függenem.	1	2	3	4	5	6
22.	Aggaszt, hogy mások számára nem vagyok annyira fontos, mint amennyire ők fontosak az én számomra.	1	2	3	4	5	6
23.	Aggaszt, ha mások túl közel kerülnek hozzám.	1	2	3	4	5	6
24.	Aggaszt, hogy nem érek fel másokkal.	1	2	3	4	5	6
25.	Vegyes érzéseim vannak azzal kapcsolatban, ha túl közel kerülök másokhoz.	1	2	3	4	5	6

26.	Bár szeretnék közel kerülni másokhoz, kényelmetlenül érzem magam ezzel kapcsolatban.	1	2	3	4	5	6
27.	Nem értem, miért akarna bárki kapcsolatba lépni velem.	1	2	3	4	5	6
28.	Nagyon fontos számomra, hogy legyen egy szoros kapcsolatom.	1	2	3	4	5	6
29.	Sokat aggódok a kapcsolataim miatt.	1	2	3	4	5	6
30.	Nem tudom, hogyan birkóznék meg az élettel úgy, ha nem lenne valakim, aki szeret.	1	2	3	4	5	6
31.	Biztos vagyok a kapcsolataimban.	1	2	3	4	5	6
32.	Gyakran érzem úgy, hogy kihagytak valamiből, vagy, hogy magányos vagyok.	1	2	3	4	5	6
33.	Gyakran aggódok amiatt, hogy nem igazán illek az emberek közé.	1	2	3	4	5	6
34.	Másoknak megvannak a maguk problémái, úgyhogy én nem terhelem őket az enyéimmel.	1	2	3	4	5	6
35.	Ha másokkal átbeszéltem a problémáimat, általában szégyellem, vagy nevetségesnek érzem magam.	1	2	3	4	5	6
36.	Egyéb teendőim túlságosan lefoglalnak ahhoz, hogy sok időt fektessek kapcsolataimba.	1	2	3	4	5	6
37.	Ha valami bánt, mások általában tudnak erről, és törődnek velem.	1	2	3	4	5	6
38.	Biztos vagyok abban, hogy mások szeretni és tisztelni fognak engem.	1	2	3	4	5	6
39.	Felbosszant, ha másokat nem lehet elérni, amikor szükségem van rájuk.	1	2	3	4	5	6
40.	Az emberek gyakran okoznak nekem csalódást.	1	2	3	4	5	6

2. Melléklet

Az ASQ értékelése (Feeney et al., 1994)

Fordított tételek: 20, 21, 33.

Ezeknél a tételeknél az eredeti érték fordítottjával kell számolni:

$$1 = 6, 2 = 5, 3 = 4, 4 = 3, 5 = 2, 6 = 1.$$

Skálák:

RS (a kapcsolat mint másodlagos tényező a teljesítménnyel szemben: 7 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 6, 7, 8, 9, 10, 14, 36.

NA (elismerés iránti szükséglet: 7 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 11, 12, 13, 15, 24, 27, 35.

DC (a közelség kellemetlen megélése: 10 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 4, 5, 16, 17, 20, 21, 23, 25, 26, 34.

PR (túlzott foglalkozás a kapcsolatokkal: 8 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 18, 22, 28, 29, 30, 32, 39, 40.

CR (biztonság a kapcsolatokban: 8 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 1, 2, 3, 19, 31, 33, 37, 38.

Az ASQ-H értékelése (Hámori et al., 2016)

Fordított tételek: 16, 21, 33.

Ezeknél a tételeknél az eredeti érték fordítottjával kell számolni:

$$1 = 6, 2 = 5, 3 = 4, 4 = 3, 5 = 2, 6 = 1.$$

Skálák:

KFÉ (Kapcsolatok fontossága az én szempontjából: 13 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 11, 12, 13, 15, 18, 22, 24, 28, 29, 30, 32, 39, 40.

ATÖ (Ambivalencia, távolítás, önleértékelés: 9 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 5, 14, 23, 25, 26, 27, 34, 35, 36.

BK (Biztonság a kapcsolatokban: 10 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 1, 2, 3, 16, 19, 20, 31, 33, 37, 38.

ÖV (Önérvényesítés a kapcsolatokkal szemben: 5 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 6, 7, 8, 9, 10.

FF (Függés, függetlenség: 3 tétel)

A skálába tartozó tételek sorszáma: 4, 17, 21.